

**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
БІОРЕСУРСІВ І ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ**

**НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ЛІСОВОГО
І САДОВО-ПАРКОВОГО ГОСПОДАРСТВА**

**НАУКОВО-ДОСЛІДНИЙ ІНСТИТУТ ЛІСІВНИЦТВА ТА ДЕКОРАТИВНОГО
САДІВНИЦТВА**

ТЕЗИ ДОПОВІДЕЙ

УЧАСНИКІВ

**МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
«СТАЛЕ УПРАВЛІННЯ ЛІСОВИМ КОМПЛЕКСОМ ТА
ЗБАЛАНСОВАНИЙ РОЗВИТОК УРБОЛАНДШАФТІВ»
(27 березня 2018 року)**

КИЇВ – 2018

ЩОДО ПРИРОДНОГО ЗАРОСТАННЯ ПІЩАНИХ ЛІТОЗЕМІВ В УКРАЇНСЬКОМУ ПОЛІССІ

*Ф.М. Бровко, доктор сільськогосподарських наук,
Д.Ф. Бровко, кандидат сільськогосподарських наук,
Національний університет біоресурсів і природокористування України*

Процеси природного заростання піщаних літоземів, як зазначає І. І. Гордієнко [2], достатньо складні й залежать від комплексу взаємопов'язаних чинників серед яких головне місце належить геологічній діяльності вітру, адже, піски під час бездошових періодів обезводнюються й зазнають дефляції. Під її впливом, піски, змінюють конфігурацію ландшафтів та забруднюють довкілля. Видовий склад деревної рослинності, у осередках поновлення, обмежений і залежить від видів, наявних на прилеглих територіях [1]. Проте, вирішальне значення при заростанні пісків мають, глибина залягання ґрунтових вод та їх механічний склад, адже, за наявного вмісту у них елементів мінерального живлення, видовий склад рослин, які поселяються на неоландшафтах узгоджується із водним режимом, що формується у їх верхній метровій товщі [3]. При цьому, заростання піщаних літоземів як антропогенного, так і техногенного походження є тривалим, а трав'яна рослинність на них з'являється лише через 8–10 років після формування їхньої поверхні [4].

На пісках Іршанського гірничо-збагачувального комбінату, що в Житомирській області, через 5–7 років після формування їх поверхні, спостерігаються лише поодинокі угруповання деревних рослин. В осередках поновлення переважає сосна звичайна – до 500 шт.га⁻¹ та тополя тремтяча – до 100 шт.га⁻¹. Тополя канадська, верби – козяча, ламка та сіра, у фітоценозах, представлені одинично. На пісках з домішкою глини та грубих фракцій каміння, формуються цілком життєздатні рослинні угруповання. У їхньому складі домінують – акація біла, вільха чорна, верба козяча й сіра та тополя канадська.

На піщаних літоземах, сформованих південніше станції метрополітену «Осокорки» (м. Київ) формування рослинних угруповань залежить ще й від випадкових чинників, таких як видовий склад та чисельність рослин на прилеглих територіях, віддаленість материнських рослин від пісків та напряму дії панівних вітрів у

період дозрівання насіння. При цьому, у сформованих фітоценозах, переважають види, насіння, яких легко переноситься вітром чи птахами, здатне швидко проростати й водночас формувати глибинну кореневу систему. На 5–8 рік після формування поверхні, рослинний покрив лишається на початковій стадії розвитку. У складі фітоценозів трапляється 13 видів трав'яних і лише 4 деревних рослин, які задовільно розвиваються лише у мікропониженнях та в осередках, де піски містять мулисті чи суглинисті фракції. При цьому, достатньо густий покрив на пісках здатні сформувати лише верблюдка дніпровська та однорічні сіянці тополі канадської. Деревій верболистий, куничник наземний, мітлиця біла, нетреба звичайна, оман мечолистий трапляються рідко, а гірчак почечуйний, перстач гусячий, пижмо звичайне, плакун дніпровський, хвощ польовий та щавель кінський – одинично. Серед поновлення деревних рослин панівні позиції займає 1–2-річний самосів тополі канадської, а самосів клена ясенелистого, обліпихи крушиноподібної та паростки верби гостролистої на пісках трапляються лише одинично.

На коренях сіянців обліпихи, упродовж першого вегетаційного періоду, поселяються жовна бульбочкових бактерій, які суттєво впливають на біометричні показники сіянців обліпихи. Тополя канадська, пристосовується до умов зростання на піщаних ландшафтах, розвиваючи потужну кореневу систему, яка пронизує великий об'єм піску, а серед загальної маси її коренів, лише 4–7 % належать до сисних, а решта – до скелетних.

Отже, на піщаних літоземах Українського Полісся, природне поновлення деревних рослин обмежене і представлене видами, що трапляються у довкільних фітоценозах. Рослини поселяється у мікропониженнях та в осередках, де поверхневі прошарки піску містять мулисті та суглинисті фракції. Поновлення відбувається упродовж тривалого проміжку часу й не компенсує збитків, заподіяних природним ландшафтам.

Список використаних джерел

1. Бровко Ф. М. Лісова рекультивация відвальних ландшафтів Придніпровської височини України. Київ: Арістей, 2009. 264 с.
2. Гордиенко И. И. Олешские пески и биогеоценологические связи в процессе их зарастания. Киев: Наукова думка, 1969. 244 с.
3. Дрюченко М. М. Закріплення і залісення пісків. Київ: Держсільгоспвидав УРСР, 1962. 111 с.
4. Мороз П. И. Комплексное освоение среднеднепровских песчаных массивов. Умань: УСИ, 1980. 416 с